

חשיבות התשובה

פתח דבר:

דברינו להלן יתייחדו בעזה"ת למעלתה וחשיבותה של התשובה, עד כמה היא חביבה בעיני הקב"ה.

נעמוד גם על כמה מעלות טובות אשר מושגות כתוצאה מהתשובה. כמו כן נוכיח כי אין הדברים אמורים בתשובה שעל ידי מעשה או דיבור אלא גם ל"הרהורי תשובה" בלבד ישנם מעלות גדולות ונשגבות.

"הרוצה בתשובה!"

הגאון רבי דוד קרונגלס זצ"ל במאמר על התשובה כותב כדלהלן:

בכל המצוות האמורות בתורה, אף בגדולה והחמורה שבהן, אין רצונו יתברך שמו גדול וחזק כל כך כתשוקתו בתשובה. אפילו תלמוד תורה שהוא כנגד כולם וחביב מאוד מאוד בעיניו ית"ש, אך אין זה ערך ודמיון כלל לנחת רוח והשמחה שיש לו מתשובה. משתוקק הוא ומתאוה, מייחל ומצפה לתשובת רשעים. מבקש הוא ומתחנן אלינו על ידי כל הנביאים לשוב אליו, כדכתיב (ירמיה ז, כה): "למן היום אשר יצאו אבותיכם מארץ מצרים עד היום הזה ואשלח אליכם את כל עבדי הנביאים יום השכם ושלח".

וכן תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה בשמונה עשרה ברכת "הרוצה בתשובה", ולא אמרו "ברוך אתה ה' מקבל שבים" כנוסח שאר הברכות, להורות בזה גודל החפץ והרצון שלו בתשובה.

ומוצאים אנו בחז"ל מאמרים במקומות רבים המדברים על מעלת וחשיבות התשובה, ונביא את חלקם.

מעלת וחשיבות התשובה בחז"ל

ובמדרש רבה (ויקרא פ"ז) מבואר עוד: "מנין למי שהוא עושה תשובה שמעלין עליו כאילו עלה לירושלים ובנה את בית המקדש, ובנה את המזבח, ומקריב עליו כל הקרבנות שבתורה? שנאמר: "זבחי אלהים רוח נשברה" (תהלים נא, יט).

חשיבות התשובה

ובמסכת ראש השנה (דף יז): איתא: "אמר רבי יוחנן: גדולה תשובה שמקרעת גזר דינו של אדם, שנאמר (ישעיה ו, י): "הֲשִׁמְן לֵב הָעָם הַזֶּה וְאַזְנֵי הַכֶּבֶד וְעֵינָיו הִשְׁעוּ פֶּן יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמַע וּלְבָבו יִבִּין וְשֵׁב וּרְפָא לוֹ".

ובמסכת יומא (דף פו.) מובאים מאמרים רבים במעלת וחשיבות התשובה, ונצטט את חלקם:

"אמר רבי חמא ברבי חנינא: גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם. אמר רבי לוי: גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד". ושם בעמוד ב': "אמר ריש לקיש: גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות וכו' נעשות לו כזכיות. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: גדולה תשובה שמארכת שנותיו של אדם".

עוד מובא שם: "גדולה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו".

ובמסכת אבות (פ"ב משנה כ"ב) שנינו: "הוא היה אומר: יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". ושם (משנה י"א): "תשובה ומעשים טובים כתריס בפני הפורענות".

"הקב"ה יושב ומצפה לישראל שיעשו תשובה כדי שיגאל אותם"

בתנא דבי אליהו (רבה פרק לא) מובא בזה"ל:

"מעיד אני עלי שמים וארץ, שהקב"ה יושב ומצפה להן לישראל יותר ממה שמצפה האב לבנו והאשה לבעלה, שיעשו תשובה כדי שיגאל אותם".

"מה הדבר החסר לנו? תשובה!"

בנקודה זו נאה להביא מעשה שאירע עם רבינו החפץ חיים זצ"ל כפי שסופר על ידי אחד מהנוכחים בשעת מעשה:

התקבלנו בראדן על ידי בעל ה"חפץ חיים", וזה היווה את אחת מנקודות השיא של המסע. הגאון והצדיק הישיש שמח ושוחח איתנו באריכות. ביקשנו ממנו ברכה ובעל החפץ חיים שישב בחדר המלא ספרים על כל גדותיו, הצביע על ארונות הספרים מסביב ואמר:

חשיבות התשובה

לכאורה יש לנו הכל. יש לנו ברוך ה' תורה שלימה, ש"ס בבלי וירושלמי, ספרא וספרי תוספתא ומכילתא, וארבע חלקי שלחן ערוך, ואנו יודעים לכאורה כיצד יש לקיים את תרי"ג המצוות, אך מה הדבר החסר לנו? תשובה! צריכים אנו לשוב בתשובה שלימה!

וזוהי ברכתי לכם - כי יתן ה' יתברך שבני ישראל יזכו לעשות תשובה וכך נקרב את הגאולה במהרה בימינו!

"ובא לציון גואל" - משום "שבבי פשע ביעקב"

וזה כדברי הגמרא במסכת יומא (דף פו:): "גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה שנאמר (ישעיה נט, כ) "וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וְלִשְׁבֵי פֶשַׁע בְּיַעֲקֹב" - מה טעם "וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל"? משום - דשבבי פֶשַׁע בְּיַעֲקֹב".

למדנו אם כן שהדרך להביא את הגאולה היא על ידי עשיית תשובה שלימה!

ניתן להשיג את כל הברכות על ידי תשובה!

ובאמת כל הברכות הנצרכות לאדם ניתן להשיגם על ידי עשיית תשובה וכפי שאפשר ללמוד מהמעשה הבא.

היה זה כאשר בני משלחת שנשלחו לדבר עם החפץ חיים זצ"ל הגיע זמנם להיפרד מה"כהן הגדול". הם פנו אליו ואמרו: אנו מבקשים מהרב "ברכה"...

אך החפץ חיים זצ"ל אמר בפשטות: "כשעושים תשובה מתברכים מהקב"ה, תשאפו לתשובה ואז כבר לא יהיה לכם צורך בברכה"...

שקולה תשובה ככל המצוות כולן!

בבעל הטורים מצינו דבר נפלא: תשובה שקולה כנגד כל המצוות!

ודבריו הם על הפסוק (דברים ל, י): "כִּי תָשׁוּב אֶל ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל לְבָבְךָ וּבְכֹל נַפְשְׁךָ" והוסיף על כך בעל הטורים זצ"ל: וסמך ליה "כִּי הַמְצִיחַ הַזֹּאת" (דברים ל, יא) - לומר לך ששקולה היא התשובה כנגד כל המצוות כולן!

וכך כותב ומבאר גם המבי"ט זצ"ל בספרו בית אלוקים (שער התשובה פי"ז): "כשעשה תשובה על חטא, אחר שחטא החטא היה פרטי, והתשובה נחשבת כוללת

חשיבות התשובה

כל המצוות וכאילו עשה דמיון כל המצוות. כעבודה זרה שהכופר בה כמודה בכל התורה כולה, כן הכופר בחטא שעשה, במה ששב בתשובה הרי הוא כמודה בכל התורה כולה!"

הרי לנו עד כמה חשובה היא מצות התשובה, שהרי השב כמודה בכל התורה ותשובתו שקולה כנגד כל המצוות כולן!

דברים נפלאים מהרמב"ם זצ"ל

כאשר עוסקים במעלת וחשיבות התשובה, אי אפשר שלא להזכיר את דברי הרמב"ם זצ"ל המפורסמים בהלכות תשובה (פ"ז ה"ו - ז) בתוספת ביאור ונופך מאת המשגיח הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל (אור יחזקאל שיחות אלול עמוד סט).

קודם כל נביא את דברי הרמב"ם זצ"ל:

"גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה, שנאמר: "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ" הושע יד, ב) כלומר: אם תחזור בתשובה בי תדבק. התשובה מקרבת את הרחוקים. אמש היה זה שנוי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד".

ממשיך הרמב"ם זצ"ל בהלכה ז': "כמה מעולה מעלת התשובה. אמש היה זה מובדל מה' אלוקי ישראל, צועק ואינו נענה, שנאמר: "גַּם כִּי תִרְבוּ תִפְלֶה אֵינְנִי שִׁמְעֵ" (ישעיה א, טו) ועושה מצוות וטורפין אותן בפניו. והיום הוא מודבק בשכינה, צועק ונענה מיד ועושה מצוות ומקבלין אותן בנחת ושמחה, ולא עוד אלא שמתאווים להם", עכת"ד.

וננסה לעמוד על דבריו קטע קטע בפני עצמו.

הרמב"ם זצ"ל התחיל בלשון זה: "גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה שנאמר... כלומר אם תחזור בתשובה בי תדבק". ביאור דבריו - כזאת היא מעלת התשובה שעל ידה מגיעים לדבקות ממש בהשם יתברך. ומעלה זו מיוחדת היא בתשובה למעלה משאר מצוות, שעל ידי המצוות מתעלים ומגיעים לאיזה מדריגה, מה שאין כן בתשובה מתעלים ומתרוממים עד לדביקות ממש, וכלשון הרבינו יונה זצ"ל (שערי תשובה שער ב אות י'): "ברגע קטון יצא מאפילה לאור גדול".

הוסיף הרמב"ם זצ"ל וכתב: "התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנוי לפני המקום. משוקץ ומרוחק ותועבה".

חשיבות התשובה

וטרם ביאור דבריו, יש לנו לראות מלשוננו מהי מהות החטא, שאינה מרחקת את האדם גרידא אלא על ידה נעשה שנוי לפני המקום משוקץ מרוחק ותועבה. "והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד" - זו כוחה של תשובה שאין בשאר המצוות, כי התשובה מהפכת את מצב האדם ממש, משנוי ותועבה לאהוב וידיד, ולא די בכח שמבטלת מן האדם את המצב של "שנוי ותועבה" שהיה קודם התשובה, אלא מביאתו לידי המדרגות העליונות ממש - "אהוב ונחמד לפני המקום".

מעלה זו היא רק בתשובה ולא בשאר מצוות שאין בכח סגולתן עד כדי כך, אולם התשובה טמון בה כח לאין שיעור. וכן כתב רבינו יונה זצ"ל שעל ידי התשובה זוכה לאהבה כדכתיב " וּמַלְּה' אֱלֹהֶיךָ אֶת לְבָבְךָ וְאֶת לְבַב זַרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ" (דברים ל, ו) והרי אהבת השם היא המדריגה העליונה ביותר, ולמעלה זו מגיעים על ידי תשובה. ואם הדברים נכונים בשאר ימות השנה, כל שכן ביום הכיפורים שהוא יום התשובה.

עוד כתב הרמב"ם זצ"ל: "כמה מעולה מעלת התשובה" - כלומר - התשובה היא מעלה מיוחדת יותר משאר מצוות.

"אמש היה זה מובדל מה' אלוקי ישראל צועק ואינו נענה ועושה מצוות וטורפין לו בפניו". ביאור: על פי מה שכתב רבינו יונה זצ"ל (שערי תשובה שער ג אות ר"ט) שעבירה מכבה מצוה ולפעמים אף מכבה תורה. שבשעה שאדם חוטא הקב"ה מסתלק ממנו ולכן אינו שומע תפילתו וצעקתו, ובאם הוא מודבק בשכינה צועק ונענה מיד ועושה מצוות ומקבלין אותן בנחת ובשמחה ולא עוד אלא שאף מתאווים להם.

מסיים המשגיח זצ"ל את דבריו: לו נשכיל ונבין זאת, כמה פשוט היה לנו להשתדל בכל כוחותינו להשיג איזה שייכות לתשובה, שהרי תשובה, סגולתה ומעלתה לאין שיעור!

מדברי הרמב"ם זצ"ל הללו מבואר דבר נפלא נוסף:

לא רק שהחוזר בתשובה שב לדרגת הקירבה הראשונה שהיתה לו עם הקב"ה קודם שחטא, אלא הוא זוכה למעלות חדשות שלא היו לו קודם שחטא!

בתשובה - גם ההפסדים הופכים לרווח טהור!

כבר הבאנו את דברי חז"ל במסכת יומא (דף פו:): שהחוזר מאהבה, אפילו עבירות שעשה במזיד נהפכים ונעשים לו לזכויות!

חשיבות התשובה

והסבא מנובהרדוק זצ"ל נהג לומר: יש יתרון ומעלה בתשובה מה שלא מצינו בכל העסקים האחרים, כי בתשובה גם הגירעון וההפסד - היינו העבירות שעשה בעבר - נהפך לרווח טהור!

נפלא!

ברכת "מחיה המתים" - על התשובה!

בענין מעלת וחשיבות התשובה נביא חידוש נפלא מתורתו של הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל בספרו יערות דבש (ח"א דרוש א'), שם הוא מבאר את ברכת "מחיה המתים" - הברכה השניה בתפילת שמונה עשרה, וז"ל:

"ברכה שניה היא ברכת תחיית המתים, כבר אמרנו בדרושים הקודמים שקבלת תשובה מחוטא הוא בגדר תחיית המתים, כי רשע בחייו קרוי מת (עי' מס' ברכות דף יח:) וכאשר ישוב הרי זה בכלל מחיה מתים, ולכך יש לו להתפלל שהקב"ה יחייהו ויקבל תפילתו, וכאשר אדם חוטא סר נשמתו, ויתפלל להקב"ה שיחייהו בטל של תחיית המתים".

ומבואר מדבריו דבר נורא, דמלבד מה שהחטא גורם חולי לנפש הוא אף גורם הסרת נשמתו ומיתה לנפשו, עד שעליו לכוון בברכת "מחיה המתים" על ענין התשובה מהחטאים.

נמצא שכאשר הקב"ה מקבל תשובתנו יש בזה מעין "תחיית המתים"!

ביאור מתוק ונפלא בענין זה

להמתיק את הדברים נוסיף בזה מדברי מו"ר הגאון רבי ירוחם אלשיך שליט"א (ע' ירח למועדים מאמר מ"ט):

הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל (משנת רבי אהרן ח"ב עמ' צח) מביא את דברי הגמרא במסכת ברכות (דף כח:) שכאשר רבי יוחנן בן זכאי חלה ותלמידיו נכנסו אליו לבקרו הוא בכה, לשאלתם מדוע הוא בוכה, הוא ענה: אילו לפני מלך בשר ודם מוליכין אותי וכו', ועכשיו שמוליכים אותי לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים, שאם כועס עלי כעסו כעס עולם, ואם אוסרני איסורו איסור עולם, ואם ממיתני מיתתו מיתת עולם וכו', ולא אבכה?

חשיבות התשובה

ותמה הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל מדוע אמר רבי יוחנן בן זכאי "ואם ממיתני מיתתו מיתת עולם", וכי העונשים הם לעולם? הרי אפילו לדבריו שהוא עומד להיענש הלוא אין העונש רק לזמן קצוב, כמו שאמרו חז"ל במסכת עדויות (פ"ב מ"י): משפט רשעים בגיהנם הוא י"ב חודש.

ותירץ בזה"ל: "ובזה יש לפרש "אם אוסרני ואם כועס ואם ממיתני מיתתו מיתת עולם", היינו חסרון המעלה שלא השיגו, ומה שחסר באדם ממה שהיה באפשרותו לתקן ולהשיג בזה העולם כפי כח נשמתו ולא תיקן זהו חסרון עולם, ויש בחסרון זה בחינת מיתה דמקצת נפש ככל נפש, וכמו חבורה בהוצאת דם שחיובו הוא מדין נטילת נשמה כי הדם הוא הנפש, ו"מה לי קטלא כולה ומה לי קטלא פלגא" (מס' ב"ק דף סה.), דהחלשה חשובה כמיתה במקצת. וכן ברוחניות דהקטנה ומיעוט בנפש הוי בבחינת מיתה, ובעולם הבא הרי זו מיתה עולמית", עכ"ל.

למדנו מדבריו יסוד נשגב: כל חסרון, היעדר ופגם ברוחניות הוא בבחינת מיתה כי "מקצת נפש ככל הנפש" ו"מה לי קטלא כולה מה לי קטלא פלגא".

ועל פי זה ביאר מו"ר הגאון רבי ירוחם אלשין שליט"א את דברי הגאון בעל היערות דבש זצ"ל שתיקון החטאים נחשב כתחיית המתים, כי הפגם שנעשה על ידי החטא הוא בבחינת "מקצת נפש", שנוטל מהנפש מקצת מחיותה ויש בזה בחינה של מיתה.

ולפיכך כתב שיש לכוון בברכת "מחיה המתים" על התשובה מהחטאים, כי היא בבחינת תחיית המתים ממש.

כפתור ופרח!

מעלת ה"הרהורי תשובה"

עד כה התבארה אפוא מעלת התשובה בכמה אופנים, נעסוק עתה במעלתם של הרהורי התשובה. בדברינו יוכח שלא רק עשיית תשובה היא חשובה ביותר, אלא אפילו הרהורי תשובה חשובים ויקרים לפני הקב"ה.

מסופר על תלמיד חכם אחד שבא לפני רבינו החזון איש זצ"ל בערב יום הכיפורים ואמר לו:

חשיבות התשובה

מדי שנה בערבו של היום הקדוש אני עושה את כל ההכנות לחזור בתשובה, ואכן עולים בי כמה הרהורי תשובה, אולם מה ערכם של כל אלו אם מיד לאחר היום הקדוש הכל חוזר וניעור ואני שב לסורי?

השיב לו מרן החזון איש זצ"ל בזה הלשון: "גם הרהורי תשובה יקרים מאוד בעיני השם יתברך!"

"הרהור תשובה" של רשעים משברת את כל חומות הגיהנם!

ויש על כך זוהר הקדוש (פרשת נצבים) נפלא עד למאוד.

"רם הייתי והורידני בלק" (במדבר רבה כ, יט): אמר רבי יצחק, ראה כמה גדולה רחמנות הקב"ה עם בריותיו, שאפילו רשע גדול אם הרהר בתשובה ולא יכל לעשות תשובה ומת, הוא בודאי מקבל עונש על שהלך בלי תשובה, ולאחר שקיבל עונשו, מחשבה טובה היא שחשב אותו הרשע לעשות תשובה עולה לפני מלך העליון ואינה סרה משם עד שהקב"ה מתקן לאותו הרשע מקום במדורת שאול, ואז מחשבה היא יורדה מלפני הקב"ה ומשברת כל חומות הקשים אשר בשערים של מדורי גיהנם ומגעת למקום ההוא שזה הרשע שם, מנקשת בו ונתעורר לו רצון ההוא כמקדם, ואז מצפצפת נשמה זו לעלות מתוך מדור השאול".

ממשיך הזוהר הקדוש ואומר: "ואין מחשבה טובה נאבדת מלפני המלך הקדוש. ולפיכך זכאי הוא מי שמהרהר מחשבות טובות אל רבונו, שאף על פי שאינו יכול לעשותם מעלה עליו הקב"ה רצונו כאילו עשה, וזה לטובה אבל לא לרעה מלבד הרהור של עבודה זרה".

הרי לנו שגם מחשבה והרהור תשובה של אדם רשע, מועילים לו שירחמו עליו בדינו.

וראה מה שהוסיף על כך הגאון רבי חיים זייצ'יק זצ"ל בספרו ואני תפילה (עמוד סט).

"מה מאושרים הם בני האדם בעולם הזה ובעולם הבא אם זכו לכל הפחות להרהר בדבר טוב, ולעת מצוא הם מוצאים כשלל רב את הרהור הטוב שלא עלה להם יפה אמנם, שבא להם בקושי רב ואפילו לא כל כך בהידור ובמאמץ גדול, אבל על כל פנים הרהרו אותו, והרהור זה מציל את האדם בעת צרתו הן בעולם הזה והן בעולם הבא ששם מעריכים כל הרהור טוב ושכרו גדול מאד", ע"כ דברי פי חכם חן.

חשיבות התשובה

הכח הנצחי של "הרהור תשובה"

מה יאה לצטט בזה מתוך מאמר של הגאון רבי חיים פרידלנדר זצ"ל (שפתי חיים פר' קרח) המבאר החשיבות של הרהור תשובה. וזה תוכן דבריו:

את כח הרהור תשובה נבין מתוך דברי הזוהר הקדוש (פר' שמות דף קנ.) המבאר את דרשת חז"ל "וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וַהֲנֵה טוֹב מְאֹד" (בראשית א, לא) - "טוב" זה מלאך החיים, "מאד" זה מלאך המוות, עליו נאמר שהוא טוב יותר.

ומדוע מלאך המות נקרא "טוב מאד"?

מבאר הזוהר הקדוש שכשמגיע זמנו של אדם לצאת מן העולם אינו יוצא עד שמלאך המות מפשיט ממנו לבוש של הגוף ואז הוא מתלבש בגוף האחר שנמצא בגן עדן. ומי הוא הגורם שיתלבש בגוף הרוחני שנמצא בגן עדן? מלאך המות שהפשיט ממנו את הלבושים של עולם הזה, ולכן הוא נקרא טוב מאוד.

הגוף אינו אלא כבגד המעכב מהאדם לעלות ולהכנס לבגדים הרוחניים שהכין לו בעולם הבא על ידי עבודת ה' בעולם הזה.

מוסיף אחר כך הזוהר הקדוש: אותם רשעים שלא חזרו בתשובה שלימה לקונם, חוזרים לשם ערומים והנשמה שלהם מתביישת כאשר היא רואה אחרים שיש להם בגדים רוחניים, ונשמתם נידונת בגיהנם.

ממשיך הזוהר הקדוש: יש רשעים שהם מצפצפים - בוכים מתוך היסורים ועולים מן הגיהנם והם רשעי העולם שהרהרו בתשובה בלבם ומתו בלא שיכלו לעשות תשובה בפועל, הם נידונים בגיהנם וצועקים ובוכים ועולים משם, אמנם הם מקבלים תחילה עונש על שהלכו בעולם בלא תשובה ואחר כך הרצון הזה שקיבל הרשע ורק הרהר לעשות תשובה אינה סרה מלפני מלך העולם והקב"ה מתקין לו מקום מיוחד הנקרא שאול ושם הוא מצפצף בתשובה ומתעורר הרהור התשובה שהרהר בחיו.

ביאור הדברים, אומר הגאון רבי חיים פרידלנדר זצ"ל - שבתוך הגיהנם הותקן לו מקום - מציאות רוחנית בתוך העדר, והרצון הזה לעשות תשובה מתפתח ביותר והוא משבר את כל שערי גיהנם, כלומר: הוא שובר את כל המחיצות של הטמטום עד שיוצא מהגיהנם, ואין שום רצון טוב שנאבד מלפני מלכא קדישא, שמגיע למדרגה גבוהה מאוד לפני ה'.

חשיבות התשובה

גם אדם שהיה רשע כל ימיו ורק "הרהר" לעשות תשובה, אף על פי שבפועל לא עשה תשובה, מכל מקום ה"הרהור תשובה" שלו יצר יצירה רוחנית שאינה נאבדת ומגיעה עד למקום גבוה ביותר, ושם היא עומדת לו לזכות. וזהו כח ה"הרהור תשובה" של בני קרח שנתבצר להם מקום בגיהנם.

למדנו אם כן שגם "הרהור תשובה" כוחו עצום ונצחי!

מדוע זכו המצרים לקבורה?

והנה בפרשת וארא (שמות ט, כז) כתיב: "וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חֲטָאתִי הַפְּעַם הַזֶּה הַצְּדִיק וְאֲנִי וְעַמִּי הַרְשָׁעִים" ורש"י זצ"ל מפרש להלן בפרשת השירה (טו, יב) שזכו לקבורה בשכר מה שאמרו "ה' הַצְּדִיק".

מכאן לומדים, אומר הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א - שכל הרהור תשובה אף שלא מועיל לזמן מרובה אין לבטלו. הגע בעצמך, פרעה אומר "ה' הַצְּדִיק" ואף שלא חשב כן אלא אותה עת כי מיד אחר כך המשיך לחטוא, בכל זאת קיבל שכר וזכה לקבורה.

מכאן למדים אנו כי אין לבטל בערכו של כל הרהור תשובה ואפילו של הקטן ביותר!

"מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק" - בזכות הרהור אחד!

וראה עוד בספר אור חדש (פר' בלק) שהביא את דברי הגמרא במסכת גיטין (דף נז:):
"מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק".

ויש לתמוה על זה טובא. מדוע זכה אותו רשע שהרהיב עוז ויזם השמדת אומה שלימה - עם ישראל, טף ונשים ביום אחד, ש"מבני בניו ילמדו תורה בבני ברק"?

ובנתיב דרכנו יתבאר, בהקדם מה שאמרו חז"ל במדרש (ויקרא רבה כח, ו) שבשעה שהעביר המן את מרדכי רכוב על סוס המלך ברחוב העיר, היה אומר אותו רשע את הפסוק (תהלים ל, ז-ח): "וְאֲנִי אֲמַרְתִּי בְשִׁלְוִי בַל אָמוּט לְעוֹלָם: ה' בְּרִצּוֹנְךָ הֶעֱמַדְתָּה לְהַרְרִי עַז הַסִּתְרֶתָ פְּנֶיךָ הֵייתִי נְבֻהָל".

כאשר המן הרשע התחיל להרגיש את ראשית מפלתו ושפלותו, וגאוותו ירדה והתמעכה, כי מזימתו הרעה קמה והתנקם בו, ושיד ה' הייתה בו להגן על עמו ישראל הנבחר, עלו בו כמה הרהורים של הכרה כי הבורא יתברך הוא אדון העולם.

חשיבות התשובה

ואף שהם היו מהירים ורגעיים בלבד, לא שלמים ולא טהורים, מכל מקום כיון שנכנע והרהר מעט - אותו הרהור לא התבטל ונאבד, וממנו נוצרה לו הזכות שבני בניו ילמדו תורה בבני ברק.

רואים אנו את ערכו וחשיבותו של הרהור תשובה של רגע אחד!

המהרהר בתשובה הקב"ה מסייעו לחזור בתשובה שלימה!

נסיים במרגניתא טבא.

בפרשת שמות (שמות ב, טז) נאמר: "וּלְלַחֵן מִדֵּין שֶׁבַע בָּנוֹת" ומובא במדרש: מפני מה נתן הקב"ה מקלט למשה רבינו בבית כומר לעבודה זרה? לפי שיתרו הרהר בתשובה ופירש מעבודתה.

בספר יגדיל תורה הביא בשם השפתי צדיק שיש ללמוד מכאן דבר גדול. יתרו היה כומר ועבד את כל עבודה זרה שבעולם, ומחמת שהרהר בתשובה נשלח אליו משה רבינו ע"ה להאיר לו הדרך, עד שזכה להחכים בתורה וייתר פרשה אחת בתורה.

והלא דברים ק"ו, ומה יתרו שהיה כומר לעבודה זרה, זכה בזכות הרהורי התשובה שלו לסייעתא דשמיא מיוחדת, על אחת כמה וכמה יהודי שבא מזרע האבות הקדושים אם רק יהרהר בתשובה יעזרו לו מן השמים וישלחו לו סיוע ועזר כדי שיעלה בידו להשלים תשובתו.

הזכרנו וביארנו אפוא את מעלת וחשיבות התשובה בכמה אופנים, ועסקנו גם בכוחם הרב של הרהורי תשובה.